

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՐԵԱՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԱՐՈՒԵՍԳԻՏԱԿԱՆ

Կը Բրաւսարականի ամեն ամսայ սկիզբը:

Բաժանորդագինն է կամ թիկի վճարելի ծախքին 8 ֆր.

— 4 րբ.: — Վեցամսեայ՝ 5 ֆր. — 2 րբ. 50 կոպ.:

Մէկ թիւ առանձին կը վճարուի 1 ֆր. — 50 կոպ.:

Խմբագրութեան կենդանացումն է Վիեննա, Միտ-

թարեան Միապատմութեան Մասի վանքը:

Ժամեռ ժաթը իրագրութեան վրայ է:

Ժանդարմներն առանձին տակարարութեամբ:

ԲՈՎԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ — Կետագրութիւնը նախնայ
համարներն վրայ:

ԳՐԱԿԱՆ — Պատմութիւն չայ լրագրութեան: — Ռու-
սաստանի զրախանութիւնը: Ե. Ռուսերէնի ազդե-
ցութիւնը:

ԻՐԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ — Իրաւունք Հայոց:
ԹԻՎԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆ — Կերպի Հայոց ու անոնց “Ար-
մէնիա” ինքնագրերէն ամսաթիւները:

ԵՐԳ. ԱՐԱՅԱԿԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԽԱՉ ՈՒ ԺՅՈՒՉ — Վերջին ժամանակներ վէպ մը:

ՍՈՒՆԱԿԱՆ

ՆՈՐԱՊՈՒՐ — ՏԵՆՍԱԿԱՆ — ՄԱՆԱՊՈՒՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏԵՆՈՒԹԻՒՆ (Պատկերազարդ.)

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆ ԵՆՈՒՆ ԵՍ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՎՐԱՅ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՄԱՆԱՊՈՒՐՈՒԹԻՒՆ

(Երբեմն-Երբեմն)

13.

Գ. ՊՈՆՐՈՍ ԱՆԱՏՈՒՐՈՍ ՊԵՐՐԻՈՒՄԻ

Գիրք Վատակոց կամ Երկրաբանական:

Ռաւագրութեան ժամանակներն այս գիտարարքն ժամանկ:
որոշ ընդարձակութիւն զբօսէ կիկին և նախընթացին ըստ պարտ-
ւարութեան, եւ կարեւորագոյնն էս քան զայլ բանաստեղծութեան կամ
չեղանկաւորութեան նայեցման, որով քանի տարաբար պարզաց
զնապարհ հասարակեց մէկ ըստ մէկ ծանօթ եւ միայն երկու
որոշման ժամանակներն Ս. Ղազարեան եւ մի օրինակ մը ժամա-
նակներն (թ. 26): Եւ թէպէտ երկու ու ծառ ժամանակաց զրու-
թիւնն ի նորագոյն, բայց ծորարէ քաղաքներով և կրտսերներով
պիտի յայն 1781, լոյս տեսցուի եւ զիմէն վեր և միտակցութեամբ
օրինակ է Այս իմաստը հասարակութեան հոգն է միակ ապարդ-
թիւնն և Ս. Ղազարեան (1877), եւ հրատարակութեան վերաբերե-
լի (2. Ղազարեան Ս. Ղազարեան) թէ ի Բաւարական եւ թէ յետոյ առանձին
թիւով կը մտնէ թէ այս մի օրինակ ընտելացան է քան զայլ:
— Պաշտօնագրէն հոգն է Գեորգ Ս. Ղազարեան Ղազարեան, որ Գեորգ-
տարաք անգիւրիւն ինչ ուր պարզեցին վրայ յիշող օրինակն է: Եւ
ոչ զիմէն թէ ուր է այդմէն թէ ծառն է հոգն է:

Ինչ առաջինից զիմէն յոյն հեղինակի գիրք
է քան յայտնապէս եւ չուրենն ձեռագրէն համա-
նուն յիշատակարարն, որ ապագրին սկիզբը գրուած

է, եւ է այս. “Այս գիրքը Պոնտիկոս Անագրութիւն” որ ի
“բարեբան Պոնտիկոս” զոր շինեաց յազապ անկոց
“Եւ վատակոց մարգարէն, եւ անտանեաց զսա
“Վատակոց գիրքը: Եւ համառօտեաց ի Ֆլորենդիոսէ
“Եւ ի Վալդիոսէ եւ ի Գարնիոսէ եւ յայլոց
“բարեբան, յայժ պիտանի, եւ ի յընտրելոյն Նիկի-
“լիոսէ: Եւ բաժանեաց զսա ի յորեքտասան զուրս”,
(Չ. Ե. Ե. 189): — Այսպէս ինչ միայն հարց է
ապագրութեան հետեւորդն այս իտալեան թէ
ուրիշ առաջին մեր թարգմանութիւն մի, որոյ սկզբ-
նագիրն յայնարէն է: Իսկ թէ թարգմանութիւնն
եղած չէ ուղղակի նոյն սկզբնագրէն՝ այլ արաբա-
կան հին թարգմանութեան վրայէն, այն եւս ստոյգ
կերեւայ Տայ գրութեան լեզուէն եւ յայլոց պա-
րագրային: Սիւր համարելու համար՝ բաւական
է միտ գնել որ զորոյ իւրաքանչիւր Հատածն ինչ վրայ՝
փոխանակ տարբերակն գրուի բառին՝ գրուած է
Դուռնը, որ զսա արաբական է կամ արաբերէն Պաղ
բառին ինչ թիւական թարգմանութիւն, ինչպէս կը
գտնենք յարաբերէն թարգմանեալ գրոց մէկ:

Մեր գործոյն նպատակն զուրս է հետազո-
տութիւն ընել գրոց սկզբնական կազմութեան,
ինչպէս նաեւ հեղինակին հայրենեաց եւ ժամանա-
կին, արաբական թարգմանութեան եւ նմանեաց
վրայ, ասոնց նկատմամբ հնարագիտց հետազոտութեան
թիւնն համարելու բաւական է Վիեննայի ապարդ-
թեան ընդարձակ Բաւարական: — Մեզի ամենին
կարեւորն է Տայ թարգմանութեան ժամանակն
ինանայ: Բայց զգալիաւորաբար ոչ ուրեք կը գտնենք
անգիւրիւն թիւն եւ ոչ իսկ թէ թիւն անգիւրիւն
թարգմանին անգիւրն կամ ժամանակին վրայ: Այն-
չպիսի ինչ միայն կրնանք մտաբերել գրոց քանի մի
իտալեան թէ թարգմանութիւնն եղած է ի Նիկիոսէ
եւ Ռուբինեանց իշխանութեան ժամանակն: Իսկ
նոյն ժամանակն անգիւրն եւս ընդելու եւ զէթ մը-
նաւարապէս որոշելու: ոչ այլ ինչ հարց կը մնայ,
բայց թէ միտ գնել անոյ եւ ներքին ընդհանուր
հանգամանաց գրութեան:

Ինչպէս այս բառաներն կրնանք, առաջինից
գրութեան ժամանակն անոյն ուստի եւ անգիւրիւններն
ընտելու, որոց համար ըսած ենք յապարդութիւն (10) թէ ըստ
անգիւրն եւս ինչ թիւն մէկ ընդ մէկ կը գտնենք, դիւա-
րաբար լրացիլ ու անոյն նայելով պատշաճ համարեցա՞նք
այս սեռը գնել:

Արդ ուշագիւր չենութեան ենթարկելով գրուածն եւ բաղադրանով հնազանդ առավորեն գրութեանց հետ, հուսանական կարծեք կարող ենք հաստատել թէ հին՝ շատ հին ժամանակի գործն է, թերեւս քան զամենայն առավարտաւ հնազանդն։ Այսպէս թէպէտ Զորհարարն եւ առաւել եւս Զերացոյնն առավական գրուածոց ժամանակն որոշակի գիտցուելով, չէինք կրնար կանխագոյն քան զնոսա զատուածը զվստատարց զիրեն եւ տալ այնմ զնախաորութիւն ժամանակի, բայց իրաւաբեւեւոր է որ տանք զնախապատուութիւն լեզուի եւ ոճոյ՝ զէթն ի մասին Միկիթարայ։ Արդ որովհետեւ կը տեսնենք թէ առավորեն գրութիւնք այնչափ աւելի իրենց զեղծ ու վայելութիւնք կը կորուստանն կամ զէթն ստորագոյն եւ խառնակ կերպարանք կառնուէ՝ որչափ աւելի յետագոյն են ժամանակաւ, ի հարկէ հետեւցընելու ենք թէ մեծ հնութիւն ունի գրութիւնն։

Եւ արգարեւ Բնչկեւ կարելի է այս հնութիւնը զանախ այնպիսի գործոյ՝ որ վերջէ մինչեւ վերջը լի եւ զեղեալ է բաւական վայելութեամբ, հաճոյն զարդեք եւ ընտելեալոյն առաջուածովք առավական բարբառոյ. — միագամայն՝ ընդհանրապէս խոսելով՝ հետեւ եւ ապա է այն չափազանց ստորին ձեւերն եւ կողմակերպութիւններն, այն բաղմատական տղամեծներն եւ զեղծուածներն՝ որ նոյն իսկ ժԳ. եւ ժԳ. դարուց գրութեանց սակարկան են։ Ո՛ր թողունք գրաւոր՝ նա թէ զատական բառից եւ ձեռք յառնի կիրարկութիւնն, հին բառից անկողմն են անսլալլայի պահպանութիւնը, զբարբա ընտիր առաջուածոց եւ դարձուածոց յաճախութիւնը, իւր ինքնատուրք բարբառուն եւ ածանցներուն անգամ ճաշակայից յատակութիւնն, ընդ բովանակ գրութիւնն՝ առկութիւնն հետ գրաբար տարբերոց եւ ձեռք ընդելուածն։ Ո՛ր ապաքն այն եւս մեծ հնութեան նշան է՝ որ ոչ միայն գրաբար մասունքն առանձին առեալ՝ այլ նաեւ առավորենին մէջ խառնեալքն մեծագոյն մասամբ այնպէս ընտիր են, մինչեւ կարող ենք հաստատել թէ քան զայլ ամենայն առավարտաւ գրուածոց գրաբար մասունքն ի վեր ըլլալէն զատ, ժԳ. դարուն ետեւ յերեսն ելլող գրաբար զբոց շատերուն լեզուէն նախամեծար համարելի են։

Գրութեանս լեզուին ճաշակն՝ ըստ սովորութեան՝ օրինակեց տալէն յառաջ, հարկ կը հա-

մարինք փոքր դիտողութիւն մ'ընել, — Յառաջ (5) նշանակած ենք թէ Ամբօրինակութիւն՝ առավորեն գրուածոց նկարագրներն մին եւ, այնպէս զի ոչ միայն զանազանից աստիճանք իրարու անման են, այլ նաեւ շատ անգամ միեւնոյն անձին ու գրութեան տղեւնը մասունքն տարբեր տարբեր գունով ու կերպարանք կ'ըլլեն մեր առջեւ։ Այն անմօրինակութեան գլխաւոր օրինակներն եւ վստատարց գիրքս մանաւանդ ի մասին զուգորթացութեան կամ խառնութեան գրաբարի եւ առավորենի։ Այս հայեցմամբ հնար է իրարմէ զանազանեալ երեք կարգի բաժնել զգրութիւնն, որ են՝ զթիթէ անխառն գրաբար, զոգոցեւ գրու առավորեն, գրաբարախառն առավորեն կամ՝ առավարտաւ գրաբար։

Այսինքն գրաբար օրինակներն, որ ոչ միայն ի սկզբան գրոցն կը գտնուին յաճախ ինչպէս յայլ ամենայն առավարտաւ, այլ նաեւ յետոյ ի տեղիս տեղիս։

Ա. Երեւոյնիւր ժամանակ եւ ի մարզկային հասակն՝ ուսմը որ հետեւին երկարագործութեան, ամենայնիւ առաւելութեամբ ազնիւ եւ տղայական եւ մանկութեան հասակն։ Եւ պարտ է նոցա ծառայապէս կը պնդել որ հմտացեալք լինին գործին եւ հասուէ ի ժամանակ ձեռուութեան. վասն զի անկողմնար թանկ է գետնին զամենայն փշարեւ եւ զանաւանդաւ բանջարեւ եւ գետնին, եւ արդիք են ճանապարհաց անգեացն եւ վատագործն, եւ անհոնջ փորելն, պեղելն, Իւլհնէն, աստեղն, նաեւ ժողովն, Իրգեղնէն զիմաստար ձագոն, եւ վարեն զանաւանդ յանդէպն։ Եւ յայս ամենայն վերադրեալ գործս տղայքն առաւելագոյնք են քան զփրահասակ մանկան։ Վասն զի անկողմնար ցածրակիւն եւ վերանուն, եւ հնչեալոցն է նոցա քան մեծամեծոցն, եւ արդեւ ի խոց ընկնանս ի գործն անխոնջ։ Եւ այստա ամենայնիւ ուսանին զգործն եւ գրութիւն գետնին եւ զհասոյն ժամանակայն եւ զդաշտակ տարւոյն։ Եւ զայս ամենայն տեսութեամբ եւ փորձելք պարտ է առանել։

Բ. Վասն ինչ թէ օրպէս պարտ է ժողովել զանձնակարէն։ Արժան է յառաջ քան զամենայն ինչ զոց իտպալ, ոչ եթէ վասն ըմբոյցի միայն, այլ եւ վասն վատագործ եւ բուսց երկրի, եւ վասն օրոցն խոնաւացումցանելոյ, վասն զի յամարայնոն դարբասուցիլ է մարմնոցն եւ անցուցիլ չորուծեանցն, եւ կատարեալ հակառակ է ամառնային պրոցմանցն։ Եւ եթէ ուսմը Երգի ի զեղովն արդիք քաղցահամ՝ արժան է այնտա բաւականաւ, եւ թէ ոչ նա անձնակն ընթ պարտ է հաւ տանել. ոչ ի վերայ այնպիսեաց զոր սովորեցան օմեղե ժողովել, եւ ոչ որ արջահոտեալ եւ արդեղացեալ եւ յաղթ անգործեալ, այլ արժան է այնպիսի արուեստի մտազնել, որ . . . :

Գ. Պարտ եւ արժան է չիտիտիլ զանկարն եւ գունակն լաւագոյն չիտիտեալ ի վատագործոցն վարք։ Ի՞նչ ապայն օմեղե ի գիտնակարէն, թէ չէ պարտ զարարց տեղեցից ասորեալ մարմինն տանել ի վատագործ, ապա թէ ոչ։ Որտա մեծ հոն ինչոց, այլ արժան է պարտին հայրաբար ինքնով գեղարվարքն, եւ ի լաւագոյն տեղիս ընտելեցումքն, եւ եթէ չիցէ հնար ի միջապահան տեղիս։ Զի առաւել բժշկագիտեան տեղեցիցայն են եւ գրեալ Եղբորեւ, ոչ պարտ է մարդկային ազգիս պարտաւ լինել ի փոփոխել երկրն եւ օրոցն։ Եւ ոչ եթէ մարդկութեան միայն, այլ եւ անկողն եւ անասուն կենդանեացն։

Դ. Կաի արժան է զգաւար որ զամենեւորն ենք եւ զվայելուէ եւ զորհեալ ձիւթնեւոյս

Դ. Գրուած հնութեան վայր միեւնոյն կարծեք ունի նաեւ զգիւ Գնադարեան վայրագութեան, որ բնէն ետեւ թէ Գնադարեան թարգմանութեան կարծեք։ ԴժԳ. դարից թէ անհիւ հետեւին տալու համար՝ ի յայտնա մի արդիք քան անագան։ Եւ ի ցոյց այս իւր կարծեալ՝ յառաջ կը բերէ լեզուն. «Զի ոչ միայն, Ի՞նչէ, անկողն լեզուն գրութիւնն լեզունն կը լինեցուց մերոյ՝ ոչ յուսացուցանեն այնպիսի մտադրք պարտապահուն գիտնակար, այլ եւ ոչ այսպէս յարաւիրեալ Իմ Բնչկեւն լեզուն անխոնջ է թէ ժամանակոյ՝ յորս գրեալ է լեզուն եւ զգաւր իտպաւ։ Նուրիսին հայերէն խօսից կը գրուէթանց։ Գնաղի թէ՛ պէտ եւ յայտնակի բարբառ եւ յո՞ւ յեղեալ են զիրքս այս, այլ չեն ինչ նուազեալ ի շուրջայ յայտնակութեան եւ սեփականութեան հայերէն լեզուի, հանդերձ զիւտով եւ զգիտութեամբ արուեստական կամ բնականաւ բառից...» (էջ ԺԵ)։ Այն մտքը կը գրէ Գրեալեւ ի վերին ժամանակ յայտնակն նամակի։ «Զարմանք էն է թարգմանութիւնն. այնու զի ուրիշ առավարտաւ եւ միջոք միջ ժամանակաւ երեւի, եւ ոչքոյ՝ գրաբար եւ հմտեղով։ Ան հմտի եւ ոչ հմտեալի թուի ինձ գործն»։

գործութիւնն եւ զսահմանն ընդ գրով արեանել, եւ ապա զքարերուդի պողոյն զպարտաւ եւ զգաւապար իւրդիս, վասն զգոսանց մարդկան. որպէս աւանդեցաւ մեզ ի Տաւրաղէտ իմաստեանցն, որք կամեցան յիւրեանց վաստակելու վայելել զկենդանոյ. եւ յայլոցն հրաժարել: Ուստի արժան համարեցար նախ առաջինն այն ծառացն Թեոփէ զնկն որք լծարկն զտարկին եւ ապաւաննն զպտուղն. եւ ապա զտնկն եւ զսերմանն, զտանն եւ զլինկն: Եւ նախ առաջինն սահման է: որ մարդ լծէ սուր չլինի յախակից եւ մարմնական անդադրութեանց, չմերձնայ ի ծառն, ոչ ի հօտն: Եւ ոչ ի անկն եւ ոչ ի քաղիլ զորհուրեանն պտուղս: Այլ արժան է որ գործեն զսահմանս եւ սուրբ յամենայն աղտոնդութեանց լինել: Եւ հինքն այնպէս եւն ճշմարտեալ, որ Վիկինդ երկրին, եւս առաւել ճշմարտաբոյ թէն լաւ եւ զովիկ պտուղ եւս անուշահամ՝ ձէթ ունի քան շէլ, երկրի, եւ կայսերացն եւ միծամեմազ անտի բերելն: Վասն մարմնաւոր պիտոյից իւրեանց, եւս առաւել Վիկինցիք եւ Արեւիկացիք այսպէս առնելն սրբուրեմանք զգործն, եւ այնտեա առաւելուին ի գործն պիտուաբար քան զայլ առաւել: Եւ զայս Եւս. լիանա իմաստեան եւ բնութեանց գիտողն եզիտ եւ ուսոյց մարդկան:

Այլ շոր օրինակք բաւական ինքով արգարացնելն՝ գրուի թեանս գրաբար մասանց վայր ի վեր անդր յայտնած համարմանս, որոյ ի հաստատութիւն կարողեան ծառայել նաեւ յետոյ ի մէջ բերուելու խառն օրինակք գրաբար մասունքն:

Անցնինք արդ զլաւ ռամբօրեն օրինակայ:

Եւ Արժան է հնայն (զգործան) յայտնապիտ աման պահել, որ արեւելից շրջան եւ պարիսպին հօգնն ի ներք մտանէ: եւ ունեցիլ նշանակ, որ ամեն ծուկն կանգն: Եւ մտն ի հորնն անտա, արտաքնայ եւ այլ ինչ զիշուստ առան ի թորոյր. եւ անսպիտակ հող եւ շաղախ արաւ եւ մայլ խառնեալ ի ներք եւ յարդի ծեղ, եւ լաւ կոխեալ եւ նեխոց քանի մի օր եւ այնտե. ծեփոտ ի ներքս: Թէ քարուկի ամանն եւ լծէ այլ զնչ չէրք զու զու ներքս եւ զգուրս ծեփն եւ լծոյ որ շուրանայ եւ մտանի աղէկ: եւ ապա ժողովել սուրբ զվայրի լեղի իւրիկ տակն որ յաւերակն լինի իւր զօղունակն, եւ դիր ի ջուր եւ լծրիտ երեք օր, եւ նո անց ի վերայ, եւ ան աւազ մանր եւ կրակայ միսիր. եւ այն ջուրն շաղախեալ նսոր եւ օծեա զմէջեւորման եւ զարմուկն աղէկ, եւ լից զջորմանն: Եւ են մանր, որ գաւառն եւ զկրակայ միսիրն գրատուող զօղով թրջեն: եւ այս աղէկ է, զի սպանանէ զգինն եւ զայլ կերպն: Եւ ոմանք ի յուսպի տեղ զկզկնորն լեւեն եւ զնեն, եւ այս լաւ է. եւ այլք առնուն զհօտին միսիրն կապել զպարիս, կամ զշէտուր. ապա զլոն եւ կախի յայս երեք, եւ երբ զլոն զամանն ի վերայ ջորմանց ցանեա աղէկ քանի կարեա. ինտա պահէ զգործանն:

Չ. Գնա ի կուղերն եւ պարտաւանութեամբ բռնանեա երկու մասամբ մէկ պտուղ մի, եւ իւրեա ի կողպակայն, այնպէս որ շարիկ պտուղն, եւ տես, թէ ընդ կապիւնն ջուր զայ ի գուրջ զինքնուդի եւ ի շատ գինուլ նշան, եւ լծէ չեւանն ջուր ան վառ եւ եւ սակաւ գինի լինի: Եւ փորձայ են ոմանք, որ երբ արտերն կամ այլ սերմանք աղէկ լինին նա գինին սակաւ լինի: Եւ այլ ոմանք փորձայ են, որ երբ գաւառն անմերկային զայ նա գինին շատ լինի. եւ լծէ յայնժամ զայ անմերկն որ աղոյն քան զայնժամ զլ լինի նա ինտ օգտէ: եւ լծէ յաւաք որ հասարի յոր ժամու զայ օգտէ: եւ լծէ ի կնեւոյն ժամն զայ անմերկն շատ գինի առնէ, սակայն նսոր լինի եւ շլոյ քայտիր:

Ի. Ան նոր սերկեւիլ զաղւորն եւ զիստ հասունն, եւ զգիր ի տունն ի վայր, Թ.Ի. օր, որ թորոյն, եւ ապա սրեա զինքն ի բորեն լաւայ կողովի, եւ շինեա չոր պարիսի կող զաւանկը, եւ այնտե անդրեա ի շուր, եւ հան գիրտն: Եւ զգինքն կարեա եւ դիր ի նոր միւլած կաւառս, եւ լից զկարասիր երկու բաժինն կամ այլ աւելի. եւ ան յիստակ անուշահամ մեղր ունեցն քաղան եւ քաման ի մայլ, եւ լից զամանն մինչ ի վեր, եւ ծեփեա դրեանն եւ լծոյ մինչեւ ի Թեոփէ ամանն: եւ ապա զայլ, եւ ընդ լծեալ միսիրն, եւ որքան ի մեղրեք եւ ի սերկեւիլէր ամեն ի լծեալոր: նա զու նոյն ամանն երկու ան կէս ջուր ան աղբիւրի, որ զինքն սուրբ մաքր առնու յաղբերն, որ ոչ արեւ տեսանէ եւ ոչ լուսին, վասն զի իւր յատուկն ի յայն եւ որ աւերէ զինքն. ապա ի շինն յաւառստուն եւս, եւ ի լծեալն սուրբ մաքր ամբ: լաւացած ձեռք, եւ զլոնքն ընդ կնքանն սորաւս, որ ամեն ջուր կարի, եւ ապա ի նոր միւլած մայլ ան, ի կուր նոյն լից, եւ զպահանն միւլած աղէկ եւ կալ, եւ իՍ. օր յարեան դիր, որ արեւն զինքն նոր. եւ ապա իմաւ պատուական եւ օգտաւոր. նոյն ինք:

Ը. Պարտ է գիրտել, եւ զմեղրաց տունն այնպէս շինել, որ ի գարունն լինի արեւն ցայլ լծէ: նա յինքն դիպի զորք ընդդէմ: Եւ այս վասն այն է լաւ, որ ի ամռան լինի լինի եւ յամանն հով: Եւ իւր ջուրն այն է լաւ, որ առու լինի կարկայան ի վերայ խնկոյ եւ յիստակ: զի մեղրաց կնքան յիստակ ջուրն, եւ զմեղրն այլ յիստակ անէ: Եւ պատեն է որ աղւոր սուրբ ընտրեա եւ ի ջուրն դնեա. այնպէս որ երբ դնեն նա ջրին երեսացն հասաւոր լինի, որ անդ նստի մեղուն եւ զլոնքն առնուն: Եւ լծէ զմայլ ջուր չլինի, ի ջրհորէ քանիք դիր, եւ ծեփել աւա, եւ քանի մտն լինի այն է լաւ, որ չնայաւ մին ի հեռուս: Եւ խոտ մի կայ զոր արտաբերեն անա ամեն, որ մեղուն զինքն խոտ արեւ, եւ երբ զինքն առէ շատ մեղր չլին, եւ պարս առ զկէկ տայ: Պարտ է յաւառակներն զարի ցանել, զի եւ զայն եւս սիրէ: Եւ քան եւ աղէկ կոխակ որ իսկի կենայ առախակով շինանէ ի, փոքի կամ կաղիք, կանգնուռ ան կէս յերկայն, եւ երկու թից ի յայրեք: Եւ ան կու եւ կրակայ միսիր, թրեա ընդ իրեար, եւ այնտե ծեփեա, եւ քայ ի յիւր ծակն որ ելուան լծողուն ի կոնակն բովքն հինգ վն ծակ այլ լծոյ, որ հով մտանէ, եւ զջորման ցամաքեցուցանէ եւ զարդի ստայնն տարի: Եւ գիտացիր որ մեղուն զիւր բնական արօտանքն բնու լծամբ սիրէ, եւ չկամանայ յայլ օտար տեղի գնալ քան իւրեւ:

Եւ վաստանան է մեղուն իւրեանց թաւառ ունին: Լայրերս պարտաւոր տեսնել: Եւ երբ մեղու կամեմա տակն, զոր ամեն կոնակ լծալ մի գիր, նա այն ամեն մեղուն ժողով պահէ: Եւ տես որ քան զինքն այլ չլին, թէ ոչ ամեն մեկի իւրն յանայ լինել, եւ կրեւակն քանկն: Եւ լծաղտ նշանք այս է. խորտեղ լծուն, եւ մեկուկէ մեծ քան զայլ մեղուն. եւ որ զայս նշանք ունեցալ, լաւն այն է, եւ վաստ լծալ այլաղոյնք լինի եւ սեւաղոյն, եւ մեծութիւն երկու հոտ մեծ քան զայլ մեղուն:

Եւ զմայլ այսպէս արանեա. դիր ի տաշտ գինի եւ մեղր, խառնեա ընդ իրեար յաւառակներն, եւ յաւառան մեղրը հանգնեմ ծաղկոյն ի վերայ շարեա, որ երբ մաքն ի կնք այլ, ի վերայ նստի եւ հանգնաւ խմէ: Եւ են ոմանք որ այլ աղէկ առնեն, ծեփու զաղովն եւ ի մուստանն խառնեն, եւ ըստարթիկեա առնեն, եւ ի ներքս կոնակին դնեն, մեծուն ցրտայ եւ ամանա խոտ շորոյն. զի ի ջրարդն եւ ի տօթոյն վառէ եւ չլինան ի քաղցր մեղուն: Եւ երբ զինքն ի ներք յիւր տունն դարձանեա, եւ երբ դարեան առաջին ամանդ տեսն որն ելանէ նա պատեն է որ մուկ անեա զչիրով, եւ զիւրեանք

